

Katarzyna Miszczak

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

MIEJSCE WROCŁAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO W SYSTEMIE OSADNICZYM REGIONU

Współczesne mechanizmy rozwoju społeczno-ekonomicznego przestrzeni, których wyznacznikiem jest rozwój społeczeństwa informacyjnego, postęp technologiczny oraz globalizacja gospodarki, stwarzają nowe warunki działania dla polskich miast i regionów. Następuje koncentracja przestrzenna związana z jednej strony z korzyściami wielkich miast i ich obszarów peryferyjnych, a z drugiej – z ekspansją sieci wymiany w skali międzynarodowej. Zmianom tym towarzyszy zjawisko metropolizacji, czyli tworzenia obszarów metropolitalnych, które stanowi wyraz realizacji koncepcji elastycznych struktur przestrzennych [Kuciński i in. 2002, s. 50]. Elastyczność ta przyczynia się do tego, iż struktury regionu są w stanie płynnie dostosować się do zmieniającego się układu wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań (makroprzestrzennych, krajowych, międzynarodowych i globalnych) oraz ograniczyć powstawanie konfliktów przestrzennych i barier rozwojowych.

Obecnie w Polsce można wyróżnić dziesięć obszarów metropolitalnych, zajmujących ok. 10% powierzchni kraju i zamieszkiwanych przez ponad 12 mln mieszkańców. Są to aglomeracje: katowicka, warszawska, krakowska, gdańska, wrocławska, poznańska, łódzka, szczecińska i bydgosko-toruńska. Przy czym należy podkreślić, iż trzy ostatnie wyraźnie odstają od innych pod względem poziomu gospodarczego, stopnia innowacyjności i złożoności problemów, z jakimi się borykają, stąd przez niektórych autorów nie są klasyfikowane jako zwarte obszary metropolitalne. Pozostałe wymienione obszary podlegają szybszym procesom internacjonalizacji, co oznacza, że stają się one elementami systemu osadniczego wyższego rzędu, czyli w przekroju europejskim.

W koncepcji planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego określono zasięg wrocławskiego obszaru metropolitalnego wielofunkcyjne-

go rozwoju jako „obejmujący miasto centralne Wrocław oraz obszar bezpośredniego sąsiedztwa Wrocławia silnie z nim powiązany funkcjonalnie, charakteryzujący się wysokim poziomem jednorodności procesów ekonomicznych i urbanizacyjnych” [<http://www.wbu...>, s. 10].

Wrocławski obszar metropolitalny jako umowna jednostka urbanistyczno-przestrzenna zajmuje pow. 538 685 ha w środku Niziny Śląskiej, rozciętej szeroką bruzdą doliny Odry na dwie części: północną, obejmującą Wzgórza Trzebnickie, Pradolinę Baryczy i przeważającą część Równiny Oleśnickiej, oraz część południową, na którą składają się fragmenty Wysoczyzny Średzkiej, cała Równina Wrocławska i część Równiny Grodkowskiej, a na południu wyniosłości Przedgórze Sudeckiego (Wzgórza Strzelińskie i Masyw Ślęzy). Rzeka Odra stanowi więc w tym wypadku oś wyznaczającą kierunek rozwoju aglomeracji, a także stanowi element spinający ten obszar w całość [Korenik 2002, s. 91].

Wydaje się, iż szczegółową charakterystykę wrocławskiego obszaru metropolitalnego w systemie osadniczym regionu należy rozpocząć od kryterium podziału administracyjnego, stanowiącego fundament w wyznaczaniu granic nie tylko centrum metropolitalnego – aglomeracji wrocławskiej, lecz także układu strefowego badanego obszaru. W związku z tym do aglomeracji wrocławskiej zalicza się jeden powiat grodzki – Wrocław, oraz sześć powiatów ziemskich: oleśnicki, oławski, trzebnicki, średzki, wołowski i wrocławski. Każdy z powiatów dzieli się z kolei na następujące gminy [Jasińska 2002, s. 120-121]:

- powiat oleśnicki – gminy: miejsko-wiejska Bierutów, wiejska Dobroszyce, wiejska Dziadowa Kłoda, miejsko-wiejska Międzybórz, miejska Oleśnica, wiejska Oleśnica, miejsko-wiejska Syców, miejsko-wiejska Twardogóra;
- powiat oławski – gminy: wiejska Domaniów, miejsko-wiejska Jelcz-Laskowice, miejska Oława, wiejska Oława;
- powiat trzebnicki – gminy: miejsko-wiejska Oborniki Śląskie, miejsko-wiejska Prusice, miejsko-wiejska Trzebnica, wiejska Wisznia Mała, wiejska Zawonia, miejsko-wiejska Żmigród;
- powiat średzki – gminy: wiejska Kostomłoty, wiejska Malczyce, wiejska Miękinia, miejsko-wiejska Środa Śląska, wiejska Udanin;
- powiat wołowski – gminy: miejsko-wiejska Brzeg Dolny, wiejska Wińsko, miejsko-wiejska Wołów;
- powiat wrocławski – gminy: wiejska Czernica, wiejska Długołęka, wiejska Jordanów Śląski, miejsko-wiejska Kąty Wrocławskie, wiejska Kobierzyce, wiejska Mietków, miejsko-wiejska Sobótka, miejsko-wiejska Święta Katarzyna, wiejska Żórawina.

Dodatkowo istotnymi cechami położenia aglomeracji są [Ciok, Jakubowicz, Łoboda 1998, s. 61]:

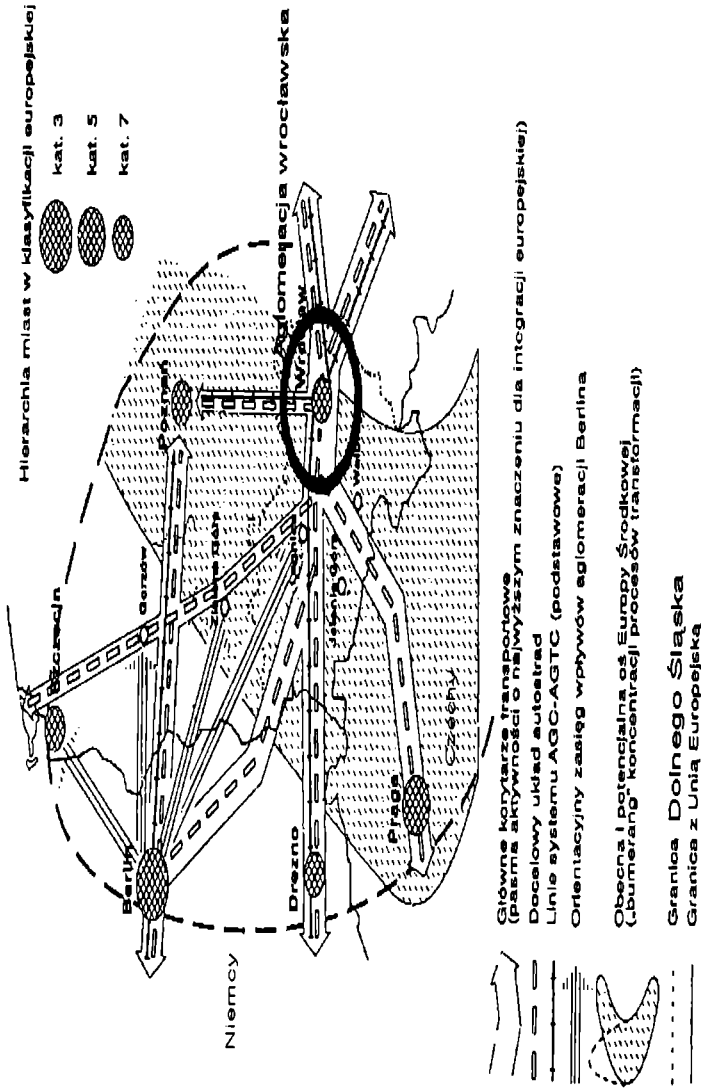
- położenie w strefie krzyżujących się pasm aktywności gospodarczej o największym znaczeniu dla rozwoju i integracji europejskiej;

- brak w najbliższym otoczeniu silnego konkurenta (duże ośrodki miejskie znajdują się zbyt daleko, aby ograniczać zasięg wpływu aglomeracji);
- dogodna lokalizacja na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych (na obszarze aglomeracji albo w jej pobliżu krzyżują się drogi o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, w tym także paneuropejskim);
- nieduża odległość od licznych przejść granicznych z UE i Czechami; w najbliższym sąsiedztwie znajduje się aż 30 przejść granicznych, tj. ok. 25% wszystkich istniejących w Polsce (świadczy to o dużej otwartości regionu);
- dogodny, choć nie wykorzystany w pełni szlak wodny.

Obecnie na wrocławskim obszarze metropolitalnym zauważa się bliską współpracę Wrocławia z licznymi gminami i powiatami dolnośląskimi. Stolica Dolnego Śląska również ściśle współdziała z największymi miastami regionu (Wałbrzychem, Legnicą, Jelenią Górą, Świdnicą, Lubinem), czego najlepszym przykładem jest utworzenie stałego przedstawicielstwa miast dolnośląskich przy Unii Europejskiej [Łoś 2001, s. 9]. Działania takie stanowią najlepsze potwierdzenie wysuniętej we wstępie hipotezy, zakładającej, że umiędzynarodowienie gospodarki spowoduje powstawanie nowych relacji między miastami. O ile wcześniej duże miasta organizowały procesy rozwoju we względnie zamkniętej przestrzeni regionalnej o dominujących powiązaniach wewnętrznych, o tyle obecnie, wpisując się w obszar gospodarki globalnej, funkcjonują w sieci [Jałowiecki 2002, s. 40].

Warto również zauważyć, iż aglomeracja wrocławska w stosunku zarówno do obszaru swojego wpływu, jak i systemu osadniczego Dolnego Śląska odgrywa rolę centrum obsługi w następujących sferach:

- badań naukowych i szkolnictwa wyższego (wyższe uczelnie, instytuty naukowo-badawcze, ośrodki informacji naukowej i technicznej, biblioteki);
- szkolnictwa szczebla średniego (licea, technika);
- kultury (opera, teatry, kina, filharmonia, muzea, koncerty, wystawy);
- informacji (prasa, TV, radio, księgarnie specjalistyczne);
- zatrudnienia (codzienne dojazdy do pracy);
- administracyjnej (siedziba władz wojewódzkich rządowych i samorządowych, powiatowych; władze te mają uprawnienia kreujące, regulacyjne, koordynujące i monitorujące sytuację w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, a także pozyskiwania środków finansowych na realizację tychże programów i projektów);
- usług medycznych (szpitale, poradnie);
- usług handlowych (giełdy samochodowe, rolne, hipermarkety);
- promocji i pomocy jednostek „otoczenia rynkowego” dla podmiotów gospodarczych, np. Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego, Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, Centrum Transferu Technologii;
- węzła komunikacyjnego w ruchu krajowym.

Rys. 1. Aglomeracja wrocławska a renta położenia

Źródło: [Ciok, Jakubowicz, Łoboda 1998, s. 69].

Na podstawie wcześniejszych informacji uzasadnione jest twierdzenie, iż omawiany obszar metropolitalny spełnia funkcję bieguna wzrostu, który oddziałuje wielopłaszczyznowo na otoczenie. Siła polaryzacji ośrodka metropolitalnego determinowana jest stopniem koncentracji potencjału demograficznego oraz usługowego i produkcyjnego, zdolność otoczenia do poddawania się siłom polaryzacyjnym (absorpcji impulsów polaryzacyjnych) związana jest natomiast z kształtem struktury gospodarczej i poziomem zurbanizowania [Strahl, Obrębalski 2002, s. 70]. Relacje zachodzące między obszarem metropolitalnym a jego otoczeniem, wyznaczające jednocześnie rolę układu metropolitalnego w systemie osadniczym całego regionu, polegające na wzajemnym przejmowaniu charakterystycznych cech strukturalnych, przyczyniają się do tworzenia spójnego układu sieciowego. Proces ten określany mianem polaryzacji strukturalnej może być rozpatrywany w czterech zakresach:

- struktury funkcjonalnej,
- demograficznym,
- urbanizacyjnym (koncentracji przestrzennej ludności),
- rynku pracy.

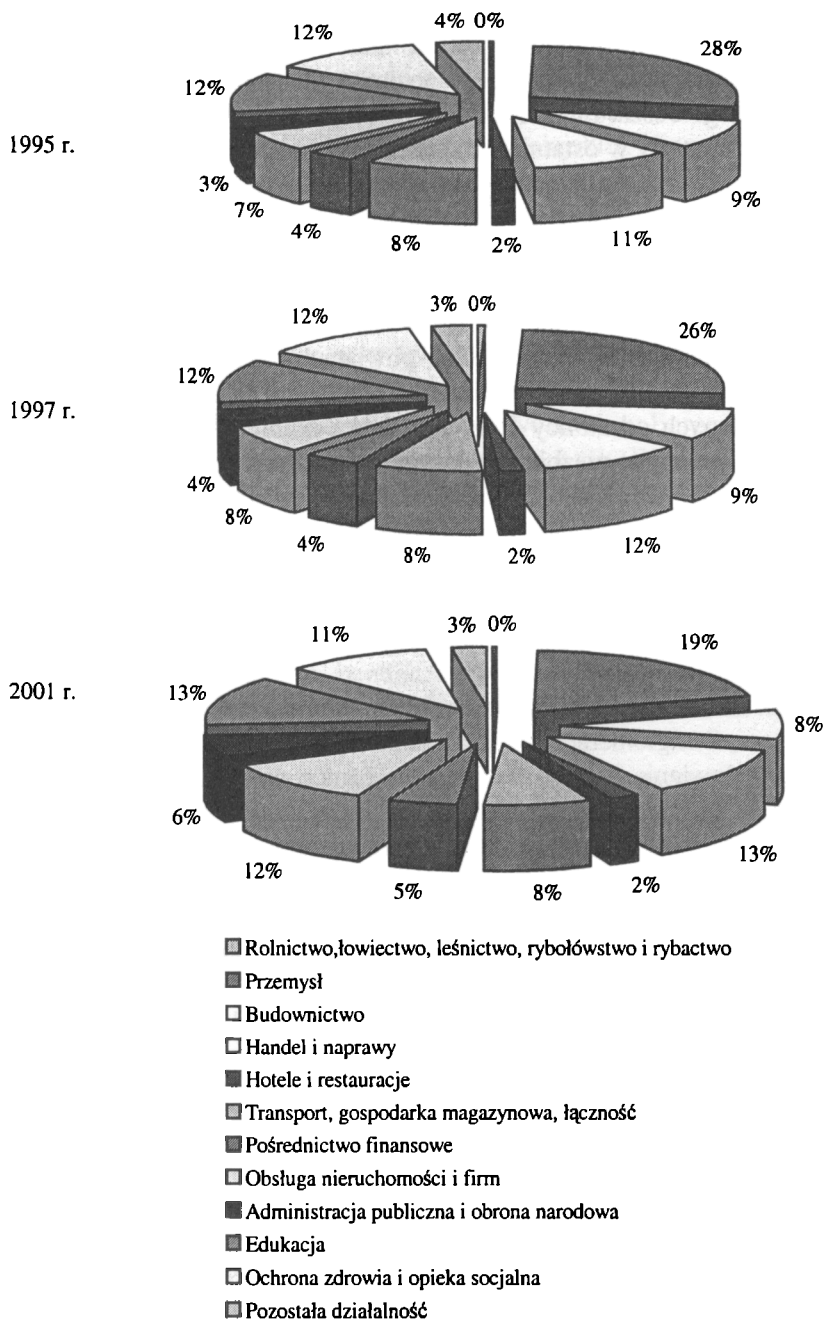
W tych czterech przekrojach wartości miary (wyliczone przez D. Strahl i M. Obrębalskiego) kwantyfikującej powiązania centrum obszaru metropolitalnego – miasta Wrocławia z poszczególnymi obiektami przestrzennymi (podregionami) należą do przedziału liczbowego [0, 1]. Wartości bliższe zera ilustrują silniejsze oddziaływanie impulsów polaryzacji strukturalnej upodabniające otoczenie do ośrodka metropolitalnego, bliższe jedności wartości oznaczają natomiast większy dystans centrum obszaru metropolitalnego od swojego otoczenia (tab. 1).

Tabela 1. Miary podobieństwa między Wrocławiem i podregionami woj. dolnośląskiego

Wyszczególnienie	Miary odległości			
	struktura demograficzna	urbanizacja	struktura funkcjonalna	bezrobocie
Województwo dolnośląskie	0,041	0,9314	0,195	0,4092
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	0,045	0,9383	0,241	0,4432
Podregion legnicki	0,059	0,9429	0,233	0,4456
Podregion wrocławski	0,068	0,9609	0,406	0,4260
Wrocław	0	0	0	0

Źródło: [Strahl, Obrębalski 2002, s. 72].

Uzyskane wyniki wskazują na duże podobieństwo tylko w strukturze demograficznej. Obszar struktury funkcjonalnej charakteryzuje się już znacznym zróżnicowaniem, co skutkuje brakiem wpływu Wrocławia w tym zakresie na podregiony. Utrwała to strukturę funkcjonalną otoczenia preferującą zatrudnienie w sektorze I z niedorozwojem sektora usług rynkowych i nierynkowych. Największy dystans

Rys. 2. Struktura zatrudnienia w gospodarce Wrocławia w latach 1995, 1997 i 2001 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

między centrum obszaru metropolitalnego a jego otoczeniem występuje w przekroju urbanizacyjnym, o połowę mniejszy jest on natomiast w przekroju bezrobocia. Niewątpliwie do ukształtowania się takiego poziomu miary podobieństwa strukturalnego wrocławskiego obszaru metropolitalnego w kategorii rynek pracy przyczyniły się zmiany, jakie zaszły w ostatnim dziesięcioleciu w strukturze zatrudnionych we Wrocławiu (rys. 2), a które stanowią ważną informację o procesach społeczno-gospodarczych zachodzących w strukturze aglomeracji.

Jak można zauważyć, w centrum obszaru metropolitalnego następuje spadek udziału zatrudnionych w przemyśle, a wzrasta udział zatrudnionych w handlu i usługach, zwłaszcza w obsłudze nieruchomości i firm. Wcześniejsze badania przeprowadzone przez autorkę potwierdzają, iż w powiatach okalających miasto Wrocław również utrzymuje się wysoki udział zatrudnionych w handlu i usługach. W powiatach oddalonych od stolicy Dolnego Śląska dominują natomiast zatrudnieni w rolnictwie. Zmiany te niezbitnie świadczą o tworzeniu przez Wrocław i otaczające go jednostki terytorialne określonej struktury przestrzennej o charakterze ekonomicznym. Centrum obszaru metropolitalnego i jego najbliższe otoczenie wytworzyły swoje profile społeczno-gospodarcze, odległe peryferia znajdują się natomiast jeszcze przed tym procesem [Korenik 2003, s. 207]. Występowanie tych relacji jest dowodem na ukształtowanie się między centrum a jego otoczeniem efektu synergii.

Warto jednak zaznaczyć, iż pomimo zaobserwowanej malejącej tendencji zatrudnienia w przemyśle aglomeracja wrocławska nadal charakteryzuje się wysokim stopniem uprzemysłowienia i urbanizacji, choć różnice wewnętrzne są wyraźne: przemysł koncentruje się głównie we Wrocławiu i kilku miastach. Reprezentowane są prawie wszystkie gałęzie przemysłu, w tym zwłaszcza przemysł: metalowy, maszynowy, środków transportu, elektroniczny, elektrotechniczny, chemiczny, tekstylny i spożywczy. Poza tym w przemyśle, który funkcjonuje na terenie Wrocławia, przewiduje się pojawienie w niedalekiej przyszłości następujących tendencji [*Studium uwarunkowań...* 1996, s. 1-2]:

- rozwinie się lokalny transfer technologii, na co wpływ będzie miała miejscowa kadra naukowa;
- udział przemysłu w bazie gospodarczej miasta, mimo zwiększającej się roli usług będzie nadal znaczny;
- nastąpi wzrost zastosowania wysokiej technologii;
- zmniejszą się uciążliwości przemysłu dla środowiska;
- wzrośnie znaczenie udziału sektora prywatnego;
- wzrośnie znacznie liczba przedsiębiorstw o charakterze usługowo-produkcyjnym.

Ogół zrealizowanych i prognozowanych zmian zachodzących na omawianym obszarze pozwala twierdzić, iż Wrocław jest miastem o dynamicznie dokonujących się przeobrażeniach struktury przestrzennej. Przekształcenia te są widoczne we

wszystkich strefach miasta, od centrum po peryferie, i dotyczą różnych form zainwestowania miejskiego: zabudowy mieszkaniowej, terenów przemysłowych, zieleni miejskiej, usług, a także terenów użytkowanych rolniczo [Miszewska 2002, s. 310]. Niestety produktem ubocznym tych przeobrażeń jest pogłębianie się stratyfikacji społecznej i funkcjonalnej przestrzeni miejskiej. Niemniej jednak atutem tego miasta jest usytuowanie na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, w pasie aktywności sprzyjającej integracji europejskiej z najbliższymi konkurentami w Poznaniu, Krakowie, Pradze i Dreźnie.

Poza tym na podstawie studium DATAR-ARL, jak i studiów przeprowadzonych przez lokalne władze samorządowe w latach 2000-2001 nad problemami rozwoju i integracji przestrzennej aglomeracji wrocławskiej [*Strategia integracji...* 2001] stwierdza się, iż oprócz znaczących walorów jej cech strukturalnych i położenia w nowym układzie warunków geopolitycznych w Europie Środkowej występuje również sporo niepokojących zjawisk, takich jak [Winiarski 2002, s. 84]:

- wzrost bezrobocia na obszarze aglomeracji;
- osłabienie dynamiki wzrostu wytwarzanego we Wrocławiu produktu krajowego;
- zahamowanie w ostatnich latach wzrostu liczby ludności Wrocławia i starzenie się jej struktury;
- zmniejszenie zakresu budownictwa mieszkaniowego.

Należy także zaznaczyć, iż analiza struktury społeczno-gospodarczej poszczególnych stref wrocławskiego obszaru metropolitalnego umożliwia sformułowanie tezy, iż obecny układ stanu przestrzennego zróżnicowania poziomu koncentracji obserwowanych struktur jest rezultatem wieloletnich procesów kumulowania się efektów aglomeracyjnych i procesów deaglomeracji [Broszkiewicz 2001, s. 78].

Wspomniane procesy mają dwojaką formę. Pierwszą z nich są procesy integracji przestrzenno-funkcjonalnej pomiędzy sąsiadującymi obszarami metropolitalnymi – prowadzące do zlewania się tych jednostek przestrzennych. Drugą – narastanie współzależności i powiązań funkcjonalnych pomiędzy ośrodkami, które doprowadzają do integracji funkcjonalnej przez występowanie wielu sprzężeń zwrotnych. Utrzymanie dotychczasowej pozycji konkurencyjnej, nie mówiąc o jej podwyższeniu, wymusza na jednostkach osadniczych ścisłą i efektywną kooperację, w większym stopniu opartą na wiedzy i informacji. Tylko bowiem działania ukierunkowane na tworzenie układu osadniczego o charakterze sieciowym pozwolą sprostać wymogom współczesnej gospodarki światowej i osiągnąć polskim miastom i ich otoczeniom korzystną pozycję konkurencyjną nie tylko w skali krajowej, ale przede wszystkim międzynarodowej. Należy mieć więc nadzieję, iż duże miasta w Polsce (w tym także Wrocław) już niedługo będą wypełniały w optymalnym zakresie rolę węzła w globalnej sieci i charakteryzowały się następującymi cechami [Jalowiecki 2002, s. 42]:

- globalnością, czyli osiągnięciem pewnej masy krytycznej w zakresie kompetencji i usług pozwalającą na względną samowystarczalność, tj. niekorzystanie z pomocy lepiej wyposażonych ośrodków;
- dyrekcyjnością, oznaczającą zgromadzenie zdolności i możliwości rozwoju funkcji strategicznych i decyzyjnych na najwyższym poziomie, w wypadku zarówno przedsiębiorstw, jak i innych instytucji;
- adaptacyjnością, rozumianą jako wpasowanie się w miejskie systemy ekonomiczne i społeczne ułatwiające funkcje produkcyjne.

Rekapitulując, można stwierdzić, że integracja funkcjonalna wynikająca ze zjawisk kooperacji gospodarczej, współzależności hierarchicznych i powiązań sieciowych, postępu technicznego w zakresie przesyłania informacji doprowadza w ramach obszarów metropolitalnych do układu wewnętrznie spójnego. W tym samym kierunku działają procesy integracji przestrzennej, które w krańcowych przypadkach mogą przyczynić się do całkowitego zlewania się uprzednio izolowanych organizmów miejskich i w konsekwencji do tworzenia się zwartej systemu osadniczego.

Warto również zauważyć, iż w kształtowaniu funkcji oraz określaniu hierarchicznej rangi w Europejskim Systemie Miast w aglomeracji wrocławskiej istotną rolę będzie odgrywał wpływ aglomeracji berlińskiej zarówno pobudzający rozwój tej części Dolnego Śląska, jak i tłumiący niektóre jej wyższe funkcje o znacznym zasięgu przestrzennym. Stąd też szanse przyspieszonego rozwoju wrocławskiego obszaru metropolitalnego upatrywać można w poszukiwaniu powiązań Wrocławia z Poznaniem, gdyż wytworzone przez nie bipola mogą zrównoważyć oddziaływanie Berlina.

Poczynione tu spostrzeżenia i uzyskane wyniki badań dotyczące ważnego elementu dolnośląskiego systemu osadniczego, jakim jest wrocławski obszar metropolitalny, pozwalają sformułować następujące ogólne wnioski [Korenik 2003, s. 216-217]:

- Wrocław i najbliższe jednostki terytorialne z jego otoczenia wyspecjalizowały się w określonych profilach społeczno-gospodarczych, co skutkuje efektem synergii i świadczy jednocześnie o tworzeniu układu o charakterze sieciowym;
- jednostki otaczające centrum zaczynają specjalizować się w usługach i działalności przemysłowej;
- centrum omawianego obszaru metropolitalnego zmierza w kierunku profilu usługowo-edukacyjno-produkcyjnego;
- peryferie nie wykształciły jeszcze swojego profilu albo nadal tkwią w przestarzałych strukturach zdominowanych działalnością rolniczą i przez to posiadają gorszą pozycję konkurencyjną w ramach wrocławskiego obszaru metropolitalnego.

Uwzględniając te tendencje, należy oczekiwać, że silna, konkurencyjna, bo wyspecjalizowana przede wszystkim w sektorze usług, który stanowi siłę motoryczną współczesnych procesów rozwojowych, baza ekonomiczna Wrocławia dzięki dynamicznie kształtującym się powiązaniom sieciowym na całym obszarze metropolitalnym będzie oddziaływać na odległe peryferia, przyczyniając się do rozbudowy i unowocześnienia sektora egzogenicznego poszczególnych jednostek

terytorialnych, funkcjonujących w systemie osadniczym Dolnego Śląska. Zjawiskom tym niewątpliwie muszą sprzyjać działania podejmowane przez władze lokalne ukierunkowane na sprawną i szybką konwergencję zjawisk rozwojowych na tym obszarze [*Strategia integracji...* 2001, s. 21-112]. W tym celu konieczne wydaje się wykorzystanie pozycji głównego ośrodka regionu – Wrocławia usytuowanego w pasie aktywności sprzyjającej integracji przestrzennej nie tylko w wymiarze lokalnym czy regionalnym, ale również europejskim i pełniącego wiodące funkcje w dynamizowaniu wzrostu na tym terytorium.

Wykorzystanie nowych uwarunkowań zewnętrznych związanych przede wszystkim z procesem integracji europejskiej, a także wewnętrznych, determinowanych kształtującym się wprawdzie dopiero na terenie wrocławskiego obszaru metropolitalnego układem o charakterze sieciowym, ale, co najważniejsze, wykazującym cechy egzogeniczności i przez to będącym w miarę konkurencyjnym, stanowi niewątpliwie ogromną szansę dla decydentów i mieszkańców tej części Polski. Przedsięwzięcia podejmowane w tym zakresie i realizowane w optymalny sposób z pewnością wpłyną na modernizację struktury społeczno-ekonomicznej i przyczynią się do podniesienia siły konkurencyjnej całego Dolnego Śląska.

Literatura

1. Broszkiewicz R., *Znaczenie aglomeracji wrocławskiej w rozwoju Dolnego Śląska*, [w:] *Rola aglomeracji miejskiej w rozwoju regionu*, red. K. Szolek, „Biblioteka Regionalistyki” 2001 nr 1, AE, Wrocław 2001.
2. Ciok S., Jakubowicz E., Łoboda J., *Konkurencyjność i przekształcenia strukturalne aglomeracji wrocławskiej*, [w:] *Gospodarka przestrzenna miast polskich w okresie transformacji*, red. T. Markowski, T. Marszał, Wyd. Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 1998.
3. <http://www.wbu.wroc.pl/skrot/skrot 2.htm>.
4. Jałowiecki B., *Zarządzanie rozwojem aglomeracji miejskich*, Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Białystok 2002.
5. Jasińska E., *Uwarunkowania rozwoju aglomeracji wrocławskiej na tle aglomeracji w Polsce*, [w:] *Agglomeracja miejska i jej znaczenie dla konkurencyjności miast i regionów*, red. K. Szolek, „Biblioteka Regionalistyki” 2002 nr 2, AE, Wrocław 2002.
6. Korenik S., *Agglomeracja wrocławska – diagnoza i perspektywy rozwoju*, [w:] *Regionální politika kandidátských zení před vstupem do Evropské unie*, „Sborník příspěvků ze sekce” č. 4 z mezinárodní vědecké konference: Ekonomické a adaptační procesy pro české průmyslové regiony před vstupem do EU, Wyd. Vysoká Škola Báňská – Technická Univerzita Ostrava Ekonomická Fakulta, Ostrava 2002.
7. Korenik S., *Dysproporcje w rozwoju regionów Polski – wybrane aspekty*, AE, Wrocław 2003.
8. Kuciński K., Kudłacz T., Markowski T., Ziobrowski Z., *Zintegrowany rozwój aglomeracji a konkurencyjność polskiej przestrzeni*, Studia t. CXI, Wyd. Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2002.

9. Łoś A., *Wrocław jako środkowoeuropejska metropolia – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, [w:] *Rola aglomeracji miejskiej w rozwoju regionu*, red. K. Szółek, „Biblioteka Regionalistyki” 2001 nr 1, AE, Wrocław 2001.
10. Miszewska B., *Zmiany struktury przestrzennej miast w warunkach gospodarki rynkowej na przykładzie Wrocławia*, [w:] *Przemiany bazy ekonomicznej i struktury przestrzennej miast*, red. J. Słodczyk, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002.
11. Strahl D., Obrębalski M., *Polaryzacja strukturalna wybranych ośrodków i obszarów metropolitalnych w Polsce*, [w:] *Aglomeracja miejska i jej znaczenie dla konkurencyjności miast i regionów*, red. K. Szółek, „Biblioteka Regionalistyki” 2002 nr 2, AE, Wrocław 2002.
12. *Strategia integracji gospodarczo-przestrzennej aglomeracji wrocławskiej*, opracowanie zespołu w składzie: R. Broszkiewicz, S. Korenik, K. Szółek, Wrocław 2001.
13. *Strategia integracji przestrzennej aglomeracji wrocławskiej*, [w:] *Wrocław 2000 Plus. Studia nad strategią miasta*, z. 4(40), Wrocław 2001.
14. *Studium uwarunkowań i kierunki zagospodarowania gminy Wrocław*, Biuro Rozwoju Wrocławia, Wrocław 1996.
15. Winiarski B., *Aglomeracja wrocławska jako ogniwo systemu „metropolii równowagi” w Europie Środkowej*, [w:] *Aglomeracja miejska i jej znaczenie dla konkurencyjności miast i regionów*, red. K. Szółek, „Biblioteka Regionalistyki” 2002 nr 2, AE, Wrocław 2002.

PLACE OF WROCLAW METROPOLITAN AREA IN THE REGION

Summary

The main aim of this article is to show the position of Wrocław metropolitan area in settling system of region. The article presents important features of Wrocław agglomeration, describe changes in this area and similarity measures between Wrocław city and subregions of Lower-Silesian Province. The structure of employment in Wrocław was also researched in individual years.

Based on the research carried out and the conclusions drawn, the author states that using new external condition, connected first of all with the European integration process and internal ones determined by forming only in Wrocław metropolitan area net structure, but what is the most important showing exogenous features is undoubtedly it a huge chance for decision-makers and inhabitants of this part of Poland. The ventures which are undertaken in this area and realized in an optimal manner should affect the modernization of social and economic structure of whole Lower Silesia and contribute to increasing of this region's competitive power.

Because of the article's limited volume, presented matters, opinions and conclusions were depicted in a synthetic form.